

De criticus als diletant

De theaterkritiek tussen publiek en gezelschap?

Op vraag van Thersites, de Vlaamse vereniging ter bevordering van de theaterkritiek, gaf BRT-producer Jean Pierre Rondas op het Theaterfestival te Antwerpen een lezing over de plaats van de theaterkritiek tussen publiek en gezelschap. Het werd een pleidooi voor de criticus als "toeschouwer, diletant, connoisseur en begeleider van een onwillig publiek."

Dames en heren leden van Thersites,

U weet natuurlijk beter dan ik wie die man is naar wie u de vereniging van theatercritici heeft genoemd. Thersites is niet alleen een personage in Shakespeares *Troilus en Cressida*, maar ook één van de Grieken voor Troje in Homeros' *Ilias*. Het is me een raadsel waarom u naar hem heet. Zijn naam betekent 'brutale vlegel', en Homeros noemt hem een 'onmatige zwetser'. Thersites is ook de lelijkste van de Grieken voor Troje, "krom van benen, mank aan één van zijn voeten, met naar voren gebogen schouders, een punthoofd, en dun vlokkelig haar". Niemand onder u beantwoordt aan deze beschrijving.

Maar Thersites heeft wél ogen in zijn kop. Eerst ageert hij tegen Agamemnon omdat deze Briseïs van Achilles heeft afgepakt; vervolgens suggereert hij dat het maar beter is het Griekse leger terug naar Griekenland te voeren. Daarin is Thersites de vertegenwoordiger van het gewone volk, de stem van de gewone soldaat. Homeros, die het bij de adel houdt, heeft geen enkele sympathie voor deze 'opruier'. Vandaar dat Odysseus hem een flink pak slaag mag geven. Thersites

is verder de enige die in de gaten heeft dat Achilles iets speciaals van plan is met het lichaam van de gedode Penthesilea, leidster der Amazonen. Thersites beschuldigt Achilles honend van tegennatuurlijke begeerte omdat laatstgenoemde verliefd is niet zozeer op de stervende dan wel op de gestorven Penthesilea. Dat had hij niet mogen zien en niet mogen zeggen. Achilles sloeg hem zo hard dat hij elke tand in Thersites' mond brak en zo diens geest naar de Tartarus stuurde. Is Thersites de voorloper, of de heilige van de theaterkritiek? U bent moedige mensen.

Intermediair

De Vereniging heeft mij gevraagd om vanmiddag voor u te spreken over het thema 'Theaterkritiek tussen gezelschap en publiek'. De spontaniteit van de formulering trof mij. 'Theaterkritiek tussen gezelschap en publiek' moet, zo stelde ik me voor, spontaan gerezen zijn bij de critici-in-vergadering die een onderwerp zochten waarover ze een buitenstaander konden laten praten. Ik viel eveneens voor de evidentie, de onvermijdelijkheid van die driehoek van maatschappij, kritiek en gezelschap, de driehoek van productie-mediator-publiek, waarover nu eens niet

een lid van het gilde der theatercritici, maar een lid van de maatschappij zijn licht mocht laten schijnen.

De evidente spontane titel veronderstelt ten eerste dat de kritiek en de criticus inderdaad een plaats hebben; en ten tweede dat die plaats te localiseren is tussen theatergezelschap en theaterbedrijf enerzijds en het publiek anderzijds. De criticus is dus een intermediair, een mediator in een communicatieproces. Het vermoeden ligt voor de hand dat hij een didactische rol vervult, dat hij uitlegt, dat hij een spil is en als zodanig een soort draaischijffunctie vervult. Alshijer niet is, ontstaat er een leegte, een onbezette plaats, en dan zal die communicatie op de as van zender-theatergezelschap naar ontvanger-publiek stroever, of misschien helemaal niet verlopen. Dit communicatieschema vat niet alleen de houding van de critici samen, ook de uitvoerende theaterwereld zelf kan zich daarin goed herkennen. Acteurs, regisseurs en dramaturgen betwijfelen zelden die evidente, intermediërende rol van de criticus. Zijzelf spelen, de criticus schrijft op dat ze spelen, en het publiek komt kijken wat ze spelen. Het publiek komt niet kijken als de criticus zijn werk niet doet. Dat is wat het 'normale' theater de kritiek verwijt. Eén voorbeeld slechts: in zijn Ensemble-Raamtheaterkrant beklagt Walter Tillemans zich over het gebrek aan steun vanwege de pers, zodat de KNS "het moet hebben van de mond-aan-mondreclame na een langzaam proces is." Wat een heilig geloof in de kritiek

als middelares, jammer genoeg, die het repertoiretheater ontrouw is en haar gunsten al te vaak aan het 'theaterfestival-theater' schenkt - waardoor dan het repertoirepubliek op incestueuze wijze mond aan mond zichzelf moet bevruchten vooraleer het aan de weet komt dat in de KNS of het Raamtheater gespeeld wordt waar het om vraagt.

Medeplichtige minnares

Het 'hedendaagse' theater mag zich inderdaad in 'serieuzere', 'andere' kritische belangstelling verheugen. Het wordt wél besproken en begeleid in de culturele supple-